

ใบความรู้ที่ ๗ เรื่อง วิเคราะห์คุณค่า ศึกษารู้อย่าง
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๔ เรื่อง บทพากย์เอราวัณ
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๗ เรื่อง วิเคราะห์คุณค่า ศึกษารู้อย่าง
รายวิชา ภาษาไทย รหัสวิชา ท๒๓๑๐๒ ภาคเรียนที่ ๒ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓

การวิเคราะห์คุณค่าด้านเนื้อหา จากวรรณคดีเรื่อง บทพากย์เอราวัณ

การศึกษาคุณค่าด้านเนื้อหาของ บทพากย์เอราวัณ เป็นการเจาะลึกเพื่อทำความเข้าใจ "สาร" ที่กวีต้องการสื่อสารนอกเหนือจากความงามทางภาษา โดยแบ่งสาระการเรียนรู้ออกเป็น ๓ ประเด็นหลักที่สอดคล้องกัน ประเด็นแรกคือ องค์ความรู้และโลกทัศน์ทางวัฒนธรรม โดยบทพากย์เอราวัณทำหน้าที่เป็นเสมือนคลังความรู้ที่บันทึกความเชื่อทางศาสนาพราหมณ์-ฮินดู และคติไตรภูมิไว้อย่างวิจิตรบรรจง ผ่านการพรรณนาภาพของช้างเอราวัณและกองทัพเทวดา ซึ่งสะท้อนจินตนาการเกี่ยวกับจักรวาลวิทยา สัตว์หิมพานต์ และสถานะของกษัตริย์ในฐานะ "สมมติเทพ" ของคนไทยในสมัยต้นรัตนโกสินทร์

ประเด็นที่สองคือ ภาพสะท้อนวิถีชีวิตและศิลปะไทย เนื้อหาของวรรณคดีเรื่องนี้ได้จำลองภาพความรุ่งเรืองของราชสำนักผ่านกระบวนการที่ยิ่งใหญ่ การแต่งกายที่ประณีตของเหล่าทหารและเทวดา รวมถึงการบรรยายเครื่องดนตรีและมหรสพสมโภช ซึ่งทำให้นักเรียนได้เรียนรู้ถึงโบราณราชประเพณีและรสนิยมทางศิลปะที่สืบทอดกันมา

และประเด็นสุดท้ายซึ่งเป็นหัวใจสำคัญคือ คติธรรมสอนใจเรื่อง "ความประมาท" โดยเนื้อหาตอนศึกอินทรีชิตได้ชี้ให้เห็นสังขารของชีวิตผ่านเหตุการณ์ที่พระลักษมณ์และไพร่พลต้องศรพรหมมาศร์ เพียงเพราะความหลงใหลเพลิดเพลินในรูปโฉมที่สวยงามตระการตาของข้าศึกที่แปลงกายมา จนขาดสติระลึกรู้และลืมนัดระวังตัว สาระการเรียนรู้ในส่วนนี้จึงมุ่งเน้นให้นักเรียนวิเคราะห์สาเหตุแห่งความพ่ายแพ้ เพื่อตระหนักรู้ถึงอันตรายของการตัดสินใจต่าง ๆ เพียงรูปลักษณ์ภายนอก และเห็นความสำคัญของการมีสติรู้เท่าทันเล่ห์เหลี่ยมของโลก ซึ่งเป็นข้อคิดที่ทันสมัยและสามารถนำไปปรับใช้ได้ตลอดกาล

ใบความรู้ที่ ๗ เรื่อง วิเคราะห์คุณค่า ศึกษารูปร่าง
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๔ เรื่อง บทพากย์เอราวัณ
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๗ เรื่อง วิเคราะห์คุณค่า ศึกษารูปร่าง
รายวิชา ภาษาไทย รหัสวิชา ท๒๓๑๐๒ ภาคเรียนที่ ๒ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓

การวิเคราะห์คุณค่าด้านเนื้อหา จากวรรณคดีเรื่อง บทพากย์เอราวัณ

การศึกษาคุณค่าด้านเนื้อหาของ บทพากย์เอราวัณ เป็นการเจาะลึกเพื่อทำความเข้าใจ "สาร" ที่กวีต้องการสื่อสารนอกเหนือจากความงามทางภาษา โดยแบ่งสาระการเรียนรู้ออกเป็น ๓ ประเด็นหลักที่สอดคล้องกัน

ประเด็นแรกคือ องค์ความรู้และโลกทัศน์ทางวัฒนธรรม โดยบทพากย์เอราวัณทำหน้าที่เป็นเสมือนคลังความรู้ที่บันทึกความเชื่อทางศาสนาพราหมณ์-ฮินดู และคติไตรภูมิไว้ได้อย่างวิจิตรบรรจง ผ่านการพรรณนาภาพของช้างเอราวัณและกองทัพเทวดา ซึ่งสะท้อนจินตนาการเกี่ยวกับจักรวาลวิทยา สัตว์หิมพานต์ และสถานะของกษัตริย์ในฐานะ "สมมติเทพ" ของคนไทยในสมัยต้นรัตนโกสินทร์ ตัวอย่างบทประพันธ์

๑. บทบรรยายลักษณะช้างเอราวัณ (สะท้อนจักรวาลวิทยาและคติไตรภูมิ)

บทประพันธ์ที่บรรยายถึงความอัศจรรย์ของช้างเอราวัณที่มี ๓๓ เศียร และในแต่ละส่วนมีสระบัวและนางฟ้าสถิตอยู่ เปรียบเสมือนวิมานลอยฟ้าตามความเชื่อเรื่องสวรรค์ชั้นดาวดึงส์

๑ สามสิบสามเศียรโสภา	เศียรหนึ่งเจ็ดงา
ดั่งเพชรรัตน์รูจี	
๑ งาหนึ่งเจ็ดโบทขรณี	สระหนึ่งย่อมมี
เจ็ดกออุบลบันดาล	
๑ กอหนึ่งเจ็ดดอกดวงมัลย์	ดอกหนึ่งแบ่งบาน .
มีกลีบได้เจ็ดกลีบผกา	
๑ กลีบหนึ่งมีเทพริดา	เจ็ดองค์โสภา
แย่งน้อยลำพานงพาล	
๑ นางหนึ่งย่อมมีบริวาร	อีกเจ็ดเยาวมัลย์
ล้วนรูปนิรมิตมายา	

**ใบความรู้ที่ ๗ เรื่อง วิเคราะห์คุณค่า ศึกษารูปร่าง
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๔ เรื่อง บทพากย์เอราวัณ
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๗ เรื่อง วิเคราะห์คุณค่า ศึกษารูปร่าง
รายวิชา ภาษาไทย รหัสวิชา ท๒๓๑๐๒ ภาคเรียนที่ ๒ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓**

๒. บทบรรยายการจัดกองทัพ (สะท้อนเรื่องสัตว์หิมพานต์และสถานะสมมติเทพ)
บทประพันธ์ที่บรรยายถึงการแปลงกายของเหล่ายักษ์ให้เป็นเทวดาและสัตว์หิมพานต์ชนิดต่างๆ เพื่อประกอบเป็นขบวนทัพที่ยิ่งใหญ่เกรียงไกรประหนึ่งกองทัพของเทพเจ้าบนสรวงสวรรค์

๑ บรรดาโยธาจัดตั้ง	เปลี่ยนแปลงกายคง
เปนเทพไทเทวัญ	
๑ ทัพหน้าอารักษ์ไพร่สัณฑ์	ทัพหลังสุบรรณ
กินรนาคนาคา	
๑ ปีกซ้ายฤทธิวิทย์วิทยา	คนธรรพ์ปีกขวา
ตั้งตามตำรับทัพไชย	
๑ ล้วนถืออาวุธเกรียงไกร	โตมรครไชย
พระขรรค์คทาถ้วนตน	
๑ ลอยฟ้ามาในเวหน	รีบเร่งรีพล
มาถึงสมรภูมิไชย	

ประเด็นที่สองคือ ภาพความงามของศิลปะไทย เนื้อหาของวรรณคดีเรื่องนี้ได้จำลองภาพความรุ่งเรืองของราชสำนักผ่านกระบวนทัพที่ยิ่งใหญ่ การแต่งกายที่ประณีตของเหล่าทหารและเทวดา รวมถึงการบรรยายเครื่องดนตรีและมหรสพสมโภช ซึ่งทำให้นักเรียนได้เรียนรู้ถึงโบราณราชประเพณีและรสนิยมทางศิลปะที่สืบทอดกันมา และประเด็นสุดท้ายซึ่งเป็นหัวใจสำคัญคือ คติธรรมสอนใจเรื่อง "ความประมาท" โดยเนื้อหาตอนศึกอินทรีชิตได้ชี้ให้เห็นสังขรณ์ของชีวิตผ่านเหตุการณ์ที่พระลักษมณ์และไพร่พลต้องศรพรหมมาศร์ เพียงเพราะความหลงใหลเพลิดเพลินในรูปโฉมที่สวยงามตระการตาของข้าศึกที่แปลงกายมา จนขาดสติระลึกรู้และลืมระมัดระวังตัว ดังบทประพันธ์ความว่า ..

๑ อินทรีชิตสถิตเหนือเอรา	วันทอดทัตนา
เห็นองค์พระลักษมณ์ฤทธิรงค์	
๑ เคลิบเคลิ้มหฤทัยไหลหลง	จึงจับศรทรง
พรหมาศตร์อันเรื่องเดชา	
๑ ทูนเหนือเศียรเกล้ายักษ์	หมายองค์พระอนุชา
ก็แผลงสำแดงฤทธิธรม	
๑ อากาศก้องโกลาหล	โลกั่นอิงอล
อำนาจสะท้านธรณี	
๑ ครเต็มไปทั่วราศี	ต้ององค์อินทรี
พระลักษมณ์ก็กลิ้งกลางพล ๗	

ใบความรู้ที่ ๗ เรื่อง วิเคราะห์คุณค่า ศึกษารูปร่าง
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๔ เรื่อง บทพากย์เอราวัณ
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๗ เรื่อง วิเคราะห์คุณค่า ศึกษารูปร่าง
รายวิชา ภาษาไทย รหัสวิชา ท๒๓๑๐๒ ภาคเรียนที่ ๒ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓

อ่านให้ลึก...มองให้ทะลุตัวอักษร

การเรียนรู้วรรณคดีไม่ได้จบลงเพียงแค่การแปลความหมายว่า "ใครทำอะไร ที่ไหน" เท่านั้น แต่หัวใจสำคัญคือการอ่านให้ลึกซึ้งถึง "สาร" ที่กวีต้องการสื่อสารกับเรา การวิเคราะห์คุณค่าด้านเนื้อหา เปรียบเสมือนการแกะกล่องของขวัญ เราต้องแกะกระดาษห่อ (ภาษาที่สวยงาม) ออกก่อน เพื่อที่จะได้พบกับของมีค่าที่อยู่ข้างใน (ความรู้ ความเชื่อ และคตินิยม)

ในการศึกษา บทพากย์เอราวัณ เราสามารถใช้วิธีการวิเคราะห์แยกแยะคุณค่าด้านเนื้อหาออกเป็น ๓ ประการสำคัญ ดังนี้

ประการที่ ๑ สะท้อนโลกทัศน์และความเชื่อ

หลักการวิเคราะห์: ให้สังเกตว่าในเรื่องมีการกล่าวถึงเทพเจ้า สิ่งศักดิ์สิทธิ์ หรือเรื่องเหนือธรรมชาติอย่างไร สิ่งเหล่านี้สะท้อนว่าคนในสมัยนั้นเชื่อถือศรัทธาในเรื่องใด

ตัวอย่างจากเรื่อง การที่อินทรชิตเลือกแปลงกายเป็น "พระอินทร์" และเนรมิตช้าง "เอราวัณ"

การวิเคราะห์เจาะลึก กวีกำลังสะท้อนความเชื่อทางศาสนาพราหมณ์-ฮินดู และคติไตรภูมิ ที่เชื่อว่าพระอินทร์คือราชาแห่งทวยเทพ ผู้เป็นใหญ่ในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ และมีช้างเอราวัณเป็นพาหนะคู่บารมี การที่อินทรชิตแปลงเป็นพระอินทร์ จึงเป็นการสร้างภาพลักษณ์ที่น่าเกรงขามและสูงส่งที่สุดในจักรวาลตามความเชื่อของคนไทย เพื่อข่มขวัญคู่ต่อสู้และทำให้ฝ่ายตรงข้ามตายใจว่าเทพเจ้าเสด็จลงมา

จุดสังเกต คำศัพท์ที่เกี่ยวกับสวรรค์ เช่น เวชยันต์, วิมานแก้ว, สวนจิตรลดา, เทพธิดา เป็นเครื่องยืนยันความเชื่อเหล่านี้

๑ อินทรชิตบิดเบือนกายเป็น ทรงขชเอราวัณ	เหมือนองค์อมรินทร์
๑ ช้างเนรมิตฤทธิ์แรงแข่งขัน สี่สังข์สะอาดโอฬาร	เผือกผ่องผิวพรรณ
๑ สามสิบสามเศียรโสภาคย์ ดั่งเพชรรัตน์รูจี	เศียรหนึ่งเจ็ดงา
๑ งาหนึ่งเจ็ดโบทกษณิ เจ็ดกออุบลบันดาล	สระหนึ่งย่อมมี
๑ กอหนึ่งเจ็ดดอกดวงมัลย์ มีกลีบได้เจ็ดกลีบผกา	ดอกหนึ่งแบ่งบาน
๑ กลีบหนึ่งมีเทพธิดา แฉ่งน้อยลำพานงพาล	เจ็ดองค์โสภาค
๑ นางหนึ่งยอมมีบริวาร ล้วนรูปนิรมิตมารยา	อีกเจ็ดเขาวมัลย์

๑ จักรพรรดิราชย์สายหา	ชำเลื่องหางตา
ทำที่ตังเทพอัปสร	
๑ มีวิมานแก้วงามบวร	ทุกเทศกฤษณขร
ตังเวไชยันต์อมรินทร์	

ประการที่ ๒ สะท้อนภาพสังคมและวัฒนธรรม

หลักการวิเคราะห์ ให้สังเกตรายละเอียดของ "มนุษย์" หรือ "การกระทำ" ที่ปรากฏในเรื่อง เช่น การแต่งกาย ตำแหน่งหน้าที่ เครื่องดนตรี หรือพิธีกรรม สิ่งเหล่านี้คือภาพจำลองของสังคมไทยในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น

ตัวอย่างจากเรื่อง บทบรรยายการจัดกระบวนทัพของอินทรีที่แปลงเป็นกองทัพเทวดา

๑ โล่ห์นสารถิขุนมาร	เปนเทพบุตรความญ
ขับท้ายที่นั่งข้างทรง	
๑ บรรดาโยธาจตุรงค์	เปลี่ยนแปลงกายคง
เปนเทพไทเทวัญ	
๑ ทัพหน้าอารักษ์ไพรีสัณห์	ทัพหลังสุบรรณ
กินรนาคนาคา	
๑ ปีกซ้ายฤทธิวิหยา	คนธรรพ์ปีกขวา
ตั้งตามตำรับทัพไชย	
๑ ล้วนถืออาวุธเกรียงไกร	โตมรศรไชย
พระขรรค์คทาถ้วนตน	
๑ ลอยฟ้ามาในเวหน	รีบเร่งรีพล
มาถึงสมรภูมิไชย ๆ	
๑ มยุรฉัตรชุมสายพรายศรี	พัดโบกพัชนี
กระปี่ระบายโบกลม	
๑ อังอินทเกียรตีระงม	แตรสังข์เสียงประสม
ประสานเสนาะในไพร	

การวิเคราะห์เจาะลึก แม้ฉากหน้าจะเป็นกองทัพเทวดา แต่ใ้ในคือ "ระเบียบราชการทหารไทยโบราณ" กวีได้บันทึกวัฒนธรรมการจัดทัพที่มีแบบแผนชัดเจน มีตำแหน่ง "ตำรวจนอก-ตำรวจใน" ทำหน้าที่รักษาพระองค์ มีเครื่องดนตรีประโคม (กลองชนะ, แตร, สังข์) เพื่อปลุกใจและบอกลยศักดิ์ ซึ่งสะท้อนให้เห็นความรุ่งเรืองและอารยธรรมที่ประณีตของราชสำนักไทยในอดีต

**ใบความรู้ที่ ๗ เรื่อง วิเคราะห์คุณค่า ศึกษารู้อัจฉ
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๔ เรื่อง บทพากย์เอราวัณ
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๗ เรื่อง วิเคราะห์คุณค่า ศึกษารู้อัจฉ
รายวิชา ภาษาไทย รหัสวิชา ท๒๓๑๐๒ ภาคเรียนที่ ๒ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓**

ประการที่ ๓: คติธรรมสอนใจ

หลักการวิเคราะห์ ให้มองหา "เหตุและผล" ของเหตุการณ์ ว่าตัวละครทำผิดพลาดอย่างไร และได้รับผลอย่างไร เพื่อนำมาเป็นบทเรียนสอนใจ

ตัวอย่างจากเรื่อง ฉากที่พระลักษมณ์ทอดพระเนตรเห็นกองทัพของอินทรชิต

๑ อินทรชิตสถิตเหนือเอรา วัฒนทอดทัตสนา

เห็นองค์พระลักษมณ์ฤทธิรงค์

๑ เคลิบเคลิ้มหฤทัยไหลหลง จึงจับศรทรง

พรหมาศตรอันเรืองเดชา

๑ ทูนเหนือเศียรเกล้ายักษ์กา หมายองค์พระอนุชา

ก็แผลงสำแดงฤทธิธรม

๑ อากาศก้องไกลาหล โลกถันอิงอล

อำนาจสะท้านธรณี

๑ ครเต็มไปทั่วราศี ต้ององค์อินทรีย์

พระลักษมณ์ก็กลิ้งกลางพล ฯ

การวิเคราะห์เจาะลึก นี้คือจุดเปลี่ยนสำคัญที่สุดของเรื่อง พระลักษมณ์และไพร่พลต้องศรพรหมาศตรจนพ่ายแพ้ ไม่ใช่เพราะฝีมือการรบสู้ไม่ได้ แต่พ่ายแพ้เพราะ "ความประมาท" และ "การตัดสินใจคนแต่เพียงภายนอก" พระลักษมณ์หลงเชื่อในภาพลวงตาที่สวยงาม (ช้างเอราวัณและเหล่าเทวดา) จนขาดสติ (ลืมอารมณ์วิญญูณ์) เปิดโอกาสให้อินทรชิตแผลงศรเข้าใส่

บทสรุปข้อคิด วรรณคดีตอนนี้สอนให้เรารู้ว่า "ความงามอาจซ่อนพิษร้าย" และ "ความประมาทคือหนทางแห่งความตาย" เราจึงไม่ควรไว้วางใจสิ่งใดเพียงแค่ว่ามันสวยงามหรือดูดี แต่ต้องใช้สติปัญญาพิจารณาให้ถ่องแท้เสมอ

สรุปท้ายบท

การอ่านบทพากย์เอราวัณ จึงไม่ใช่เพียงการอ่านเพื่อความเพลิดเพลินในความงามของช้าง ๓๓ เศียร แต่คือการเรียนรู้ ประวัติศาสตร์ความเชื่อ ซึมซับ ความงดงามทางวัฒนธรรม และที่สำคัญที่สุดคือการเตือนสติตนเองให้รู้จัก เท่าทันภาพมายา เพื่อไม่ให้พลาดพลั้งเหมือนดั่งพระลักษมณ์ในศึกครั้งนี้